

Ганцюк Т. Д.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Опар Н. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Гуляк К. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВІДОБРАЖЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ ТА ЕТНІЧНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У КІНОМАТОГРАФІЇ (НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ «SERIAL (BAD) WEDDINGS»)

Міжкультурна комунікація є невід'ємною складовою сучасного глобалізованого світу, де різноманітність культур і національностей стає дедалі важливішою у повсякденних між-особистісних взаємодіях. Однак, попри цей прогрес, у міжкультурному спілкуванні часто виникають стереотипи, що ускладнюють взаєморозуміння та комунікацію. Вони можуть бути спричинені загальними уявленнями про певні культури чи національності і призводять до непорозумінь. Стереотипи в свою чергу формують перешкоди в сприйнятті та взаємодії між людьми з різних культурних середовищ.

У дослідженні, яке фокусується на стереотипах у міжкультурному спілкуванні, був проведений аналіз кінострічки «Serial (Bad) Weddings». Метою дослідження є вивчення стереотипів, що виявляються в цьому фільмі, а також їх впливу на міжкультурну взаємодію. Фільм зображує життя великої родини, що складається з представників різних національностей і культур: французької, арабської, єврейської, китайської та африканської. Спостереження за їх взаємодією дає змогу виявити стереотипи, з якими персонажі стикаються, і що, в свою чергу, породжує культурні упередження і непорозуміння. Стереотипи, пов'язані з національними традиціями, харчуванням, зовнішністю та іншими культурними характеристиками, виявляються основними у фільмі. На основі аналізу було виокремлено кілька категорій стереотипів, зокрема, стереотипи щодо представників китайської, арабської, єврейської, африканських культур та французької культури, а також універсальні стереотипи

Дослідження також показує, що, незважаючи на первісні упередження, персонажі поступово знаходять спільну мову і навчаються взаємоповазі. Таким чином, фільм «Serial (Bad) Weddings» ілюструє, як стереотипи можуть бути не лише бар'єром у комунікації, але й як через сміх і гумор можна розглядати актуальні соціальні питання, такі як різноманітність, релігійні розбіжності та культурні відмінності. Кінематограф, через свою здатність формувати уявлення у суспільстві, стає потужним інструментом для переосмислення стереотипів і розвитку більш толерантного підходу до культурної різноманітності.

Ключові слова: етнічні стереотипи, кінематограф, комунікація, культурна різноманітність, міжкультурна взаємодія, стереотипи, упередження.

Постановка проблеми. Міжкультурна комунікація є ключовим аспектом сучасного світу, де глобалізація та міжнародні контакти набувають все більшого значення. Це поняття відноситься до способу, яким люди з різних культур спілкуються між собою, взаємодіючи та обмінюючись інформацією. Здійснення ефективної міжкультурної комунікації вимагає уваги до різних культурних аспектів. Досить часто у міжкультурному спілкуванні виникають стереотипи, що базуються на загальних уявленнях про певні культури або національності,

і можуть викликати перешкоди в сприйнятті повідомлень та спілкуванні з представниками різних культур. Саме тому їх дослідження має важливе значення в сучасному глобалізованому світі, де взаємодія між різними культурами стає все більш інтенсивною.

Формування стереотипів відбувається завдяки здатності людської свідомості закріплювати інформацію у вигляді стійких утворень. Люди переважані інформацією, постійно стикаються з відмінностями, випадковостями та іншими

складними комбінаціями свого оточення. Щоб це можна було подолати, вони реконструюють світ у більш просту модель, що призводить до створення стереотипів. Стереотипи відображають суспільний досвід людей, загальне та повторюване в їх повсякденному житті, а сприйняття людьми один одного відбувається крізь призму вже сформованих стереотипів

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Над темою дослідження міжкультурних стереотипів працювали такі дослідники як О. Богданов, В. Ліппмана, Н. Лютко, Г. Оллпорт, О. Селіванова та інші науковці у сфері комунікації та міжкультурної взаємодії.

В науковий обіг поняття «стереотип» було введено американським соціологом В. Ліппманом, який визначав стереотипи як «упереджені погляди, що керують всіма процесами сприйняття» [6]. На думку В. Ліппмана, коли людина намагається осягнути оточуючий світ, вона створює «картинку у своїй голові» відносно тих явищ, які вона безпосередньо не спостерігала.

Велика кількість дослідників вивчали феномен «стереотипу» як особливості людського мислення. До прикладу, О. Селіванова слушно зауважує, що стереотип – «детермінована культурою, впорядкована й фіксована структура свідомості, фрагмент картини світу, що уособлює результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища» [7]. А Г. Оллпорт у своїй роботі «The Nature of Prejudice» визначає стереотип як загальну уяву про групу людей, яка не завжди відображає реальну різноманітність в цій групі [1]. Науковець Х. Патнем визначає стереотип як загальноприйняте поняття, яке обумовлене сукупністю властивостей, референційно фіксованих з типовим представником виду: «A stereotype is «a standardized description of features of the kind that are typical or normal» [2].

Постановка завдання. Метою дослідження є проаналізувати стереотипи, що проявляються у кінофільмі «Serial (Bad) Weddings» та їх вплив на міжкультурну взаємодію.

Виклад основного матеріалу. Сприйняття людьми один одного відбувається через призму вже сформованих стереотипів. Зустрічаючись з представниками інших народів та культур, люди, як правило, сприймають їх поведінку з позицій своєї культури. Нерозуміння чужої мови, жестів, міміки та інших елементів поведінки нерідко веде до викривленого тлумачення смислу та дій, що легко породжує цілий ряд негативних почуттів:

ворожість, настороженість, презирство. В результаті такого роду міжкультурних чи міжетнічних контактів виявляються найбільш типові риси, характерні для того чи іншого народу або культури, а в залежності від цих характерних ознак та властивостей дані представники розділяються на різні групи. Так поступово складаються етнокультурні стереотипи, які являють собою узагальнені уявлення про типові риси, характерні для народу або його культури.

Природа виникнення стереотипу сприйняття й упередження в міжкультурній комунікації лежить в об'єктивних умовах життя людей, для яких характерне багаторазове повторення одноманітних життєвих ситуацій. Процес формування стереотипів відбувається завдяки можливості людської свідомості закріплювати інформацію про однорідні явища, факти та людей у вигляді сталих ідеальних утворень. Стереотипи відображають суспільний досвід людей, загальне та повторюване в їх повсякденному житті, а сприйняття людьми один одного відбувається крізь призму вже сформованих стереотипів [4].

Стереотипи виконують як когнітивну, так і мотиваційну функції. З когнітивної точки зору вони слугують засобом спрощеного сприйняття та організації інформації, що робить її більш доступною для розуміння. Однак така інформація часто виявляється спотвореною та далекою від реальності, що може спричинити дезорієнтацію особистості. У мотиваційному аспекті стереотипи також є ненадійними, оскільки прийняття рішень на основі загальноприйнятих уявлень, а не об'єктивних фактів, містить значний ризик.

Досліджуючи роль засобів масової інформації у формуванні суспільної думки, уже згадуваний нами раніше дослідник В. Ліппман зазначав, що засоби масової інформації, використовуючи інформаційні ресурси, здатні конструювати викривлену картину реальності, яка не відповідає дійсності, а натомість спрямована на викликання емоційної реакції аудиторії. Цей підхід підкреслює значний маніпулятивний потенціал ЗМІ, що активно застосовується у сучасному інформаційному просторі. ЗМІ, до яких віднесемо і кіноматографію, відіграють ключову роль у поширенні та посиленні стереотипних уявлень, хоча їхній потенціал може бути спрямований у протилежному напрямі, а саме, на подолання негативних етнокультурних стереотипів і формування толерантності в суспільстві.

Якщо розглядати етнічний стереотип як структурний елемент етнічної самосвідомості варто погодитися з таким його визначенням: «етносте-

реотип – це узагальнений, емоційно насичений образ етнічної групи або її представників, котрий створений історичною практикою міжетнічних відносин. Відображаючи прагнення людей до збереження позитивної етнокультурної ідентичності, етнічний стереотип відіграє важливу соціальну роль, будучи фактором консолідації та фіксації етнічної групи» [5].

Оскільки комунікації здійснюються через велику кількість засобів інформації, кінематограф не є виключенням. За його допомогою можна не лише впливати на суспільство, а й передавати у соціум найрізноманітнішу інформацію. Кінематограф завжди був не лише розважальним засобом, але й потужним інструментом формування уявлень і стереотипів у суспільстві. Відтворюючи різноманітні аспекти життя та культури, фільми часто спрощують та узагальнюють образи, створюючи таким чином стереотипи, які можуть впливати на сприйняття та уявлення глядачів.

«Serial (Bad) Weddings» (в оригіналі – «Qu'est-ce qu'on a fait au Bon Dieu?» / What have we done to the Good Lord?)» [3] – це кінофільм, у якому зустрічаються багато різних культур у близькому колі. Представники французької, арабської, єврейської, китайської та африканської культур повинні взаємодіяти, адже вони тепер велика родина. Спостерігаючи такий «культурний мікс», не дивно, що герої часто діють упереджено, на основі стереотипів.

Під час аналізу цього фільму було помічено близько 40 стереотипних уявлень про культурні особливості головних героїв. Запропоновано класифікувати їх за національною ознакою, виокремивши такі категорії:

- стереотипи щодо представників китайської культури,
- стереотипи щодо представників арабської культури,
- стереотипи щодо представників єврейської культури,
- стереотипи щодо представників африканських культур,
- стереотипи щодо представників французької культури,
- універсальні стереотипи, не прив'язані до національності.

Стереотипи щодо представників китайської культури. Про представника Китаю у кінострічці було згадано чи не найбільше стереотипів. Перше стереотипне висловлювання про китайську кухню було від самого ж китайця. Чау, чоловік третьої дочки Верней – Сеголен, запрошуючи

батьків дружини на обід сказав «*I will prepare our traditional Chinese dish – fried dog*». Також у фільмі було згадано про іншу страву китайського походження – локшину: Давід, чоловік Оділь, у сварці викрикнув «*He started it all with his talk about pork. Couldn't make Chinese noodles?*».

Давід вказав на ще один поширений стереотип про китайців – вони дуже таємничі та беземоційні: «*At least we communicate, not that you Chinese never know what's on your mind... I'm just saying that Chinese people don't make any effort to meet others*». Стереотип про підступність китайців мав продовження: коли чоловіки Чау та Давід затіяли бійку, китаєць ударив єврея прийомом з кунг-фу (ще один стереотип про те, що всі китайці володіють бойовими мистецтвами). Тоді Давід сказав «*Hitting the throat is so Chinese!*». Також, до теми, коли Верней збиралися до церкви на різдвяну службу, китаєць погодився піти з ними, тоді було згадано і наступне «*Oh, chinky, the master of sneaking!*»

Про «вічно посміхнених» китайців у фільмі теж не забули. Коли дружина радить Чау бути привітним у відповідь на образи, чоловік обурюється і каже «*I'll grin like a chinky*». Але були і негативні коментарі про посмішки китайців. Коли за вечерею з батьками почалось обговорення почуття гумору у присутніх культурах, Чау сказав «*Chinese humor does not exist, the Chinese have no sense of humor*», після чого засміявся, але його ніхто не підтримав.

У фільмі також було згадано про пунктуальність китайців. Перед святковою різдвяною вечерею Марі Верней почувши звук під'їжджачої автівки сказала: «*And here are the first ones*», Клод відповів: «*I bet twenty euros that it is Chinese*». Наступною ситуацією було запізнення Лаури з нареченим Шарлем до ресторану для знайомства з батьками. Тоді батько дівчини поглядаючи на годинник промовив: «*10 minutes late. One thing is for sure – he is not Chinese*».

У кінострічці також знаходимо немало *стереотипів щодо представників арабської культури*. Перше, що одразу кидається в очі – галасливі люди, вбрані в національний арабський одяг. Таким чином, стереотипно у стрічці зображено родичів Рашида – представників арабської культури.

Про стереотипні національні імена теж йшлося. Коли вагітну первістком Ізабель запитали як вони з Рашидом хочуть назвати сина, вона відповіла, що «*...we hesitate between Antoine, Luca and Mahmoud*». Очі батьків дівчини «полізли на лоба», а пара посміхнулися один одному.

Стереотипи про мусульманську кухню теж мають місце у фільмі. Китаєць Чау на обід приготував страусятину. Він аргументував такий дивний вибір тим, що *«I usually make this dish with pork, but...»* і глянув і бік Рашида, який є мусульманином та не їсть свинини.

За обідом у родини відбувалась дискусія, ба навіть суперечка про монополізацію ринку китайцями, тоді Давід сказав, що *«...arabs at least know how to trade»*. Після вечері сварка продовжилась. Чау, виправдовуючи батька дівчат, який був шокований Барбесом (арабським кварталом у Парижі) сказав, що *«But if he said that all Arabs are thieves – another matter»*.

Останнім, але не менш стереотипним уявленням про арабів було висловлювання афроамериканця Андре Кофі. Готуючись до весілля Лаури та Шарля постало питання де розмістити так багато гостей. Верней запропонували поставити у дворі намети, як це було під час весілля Ізабель та Рашида. Андре категорично не погодився, додавши, що гості з сторони Кофі *«...not Arabs, only Arabs are used to living in tents»*, натякаючи на кочовий спосіб життя арабів, що є стереотипом.

Проаналізуємо також *стереотипи щодо представників єврейської культури*. Стереотипно було зображено не тільки інші етноси, а і єврейство зокрема. Єврейських персонажів зображено в традиційному вбранні, зокрема в кіпах та з пейсами, як під час весільної церемонії, так і під час обряду обрізання. Навіть Клода Вернея, який не є євреєм, одягнули у кіпу на церемонії обрізання.

На цій же церемонії обрізання було згадано особливість єврейської кухні. Марі Верней шампанське здалося дивним на смак, тому спробувавши ковток, вона сказала *«...probably kosher, tastes strange»*. Кошерна їжа та напої згадувались і надалі. На додачу до теми національної кухні, в одній зі сварок китаєць Чау назвав єврея Давіда «фалафелем» – національною єврейською стравою, що являє собою смажені на олії невеликі котлетки з мelenого нуту.

Також у фільмі було згадано стереотипну підприємливість євреїв. Ідучи додому після обіду, Клод сказав, що *«On the other hand, Odile is a brilliant girl, and he is a loser hanging around her neck. I thought Jews were successful entrepreneurs, obviously not all of them»*. Іншою згадкою було те, що у сварці після цього ж обіду китаєць Чау сказав: *«The days of Jewish bankers are in the past»*. Також здатність євреїв бути усюди та мати вигоду згадує Оділь, налаштовуючи чоловіка перед вечерею у батьків – *«I only ask you not to mention*

tobacco shops and all that. It's not difficult. And if someone starts saying something like «Jews have flooded television» or that «all Jews are dentists» – speechless Fine?». Стереотип про євреїв-дантистів також згадує Андре Кофі при знайомстві з євреєм Давідом. Чоловік показує свої пломби в зубах: *«I had a good friend – a Jew, a dentist. He made my entire jaw. Rate the quality»*, стереотипно думаючи, що Давід єврей, отже дантист.

Стереотипи щодо представників африканських культур теж мають місце у кінострічці. Лаура називає свого чоловіка, темношкірого Шарля, *«chocolate shock for parents»*, Шарль підтверджує: *«Swiss chocolate shock»*.

Африканських персонажів також змальовано крізь стереотипне уявлення про їхню схильність до легковажних стосунків. Зокрема, в епізоді, де сестри Лаури разом із чоловіками розробляють план розлучення закоханих, один із персонажів, араб Рашид, стверджує: *«I know their brother. Blacks have «Achilles' heel» – women»*, що відображає стереотип про надмірну увагу африканських чоловіків до жінок. Єврей Давид відповідає: *«What a cliché, not all black is admirer»*, а китаєць Чау підтримує Рашида: *«It is necessary to check whether this is not a fictitious marriage. Africans often do this»*.

Ще одним поширеним стереотипом є уявлення про великі родини серед представників африканських культур. Це відображено в сцені підготовки до весілля Лаури та Шарля, де батько Шарля, Андре, зазначає, що з їхнього боку буде значна кількість гостей, перераховуючи родичів з різних куточків світу. На запитання Клода Вернея щодо остаточної кількості гостей Андре відповідає: *«The total is four hundred»*, що підкреслює поширене уявлення про чисельність африканських сімей.

Оскільки це французька кінострічка, то стереотипів щодо представників французької культури є дещо менше, та все ж вони присутні у фільмі. Стереотипно про французів згадував Андре Кофі. Коли він дізнався, якої національності його майбутня невістка, сказав сину *«Charles beware of the whites especially the French they are evil and stupid I know what I'm talking about when I was in the marines they always oppressed me»*. Фраза Клода *«I just don't understand. Why would my daughter marry someone who is not even French? It's not right»* ілюструє стереотип про те, що «справжні» французи повинні бути білими, католиками і мати традиційні французькі цінності. Також бачимо стереотип, який підкреслює культ французької

гастрономії та вина, коли Мері говорить «*Nothing beats a good bottle of Bordeaux wine. The French know how to enjoy life!*»

Універсальними стереотипами є ті, що згадувались про усіх одночасно. До прикладу, коли усі збиралися на спільну різдвяну вечерю, араб Рашид запитав дружину чи «Брюс Лі та Мойша» будуть присутніми, а євреї Давид – чи «Джекі Чан і Рафат». Це стереотипи, що базовані на відомих представниках цих національностей. Сюди також можна віднести те, що Марі Верней попереджала чоловіка перед вечерею: «*No sharp statements about Israel, the Dalai Lama and the burqa*».

Стереотипність національної кухні, як важливого елемента культури, стала основою для побудови сцени, у якій мати дівчат подає на вечерю три індички: халяльну для араба, кошерну для єврея та приготовану за китайським рецептом для китайця. Стереотипними є також моменти, коли троє чоло-

віків ліплять сніговика на Різдво: китайський персонаж Чау створює сніговика з вузькими очима, євреї Давід одягає на нього кіпу, а араб Рашид формує бороду з шапки, що підкреслює культурні стереотипи щодо цих національних груп.

Висновки. Отже, в аналізованому фільмі представлені різноманітні, але в той самий час яскраві та колоритні культури. Спочатку персонажі ставляться один до одного через призму стереотипів, дозволяючи собі відкрито ображати інших на їхній основі. Проте з часом французи, афроамериканці, євреї, араби та китайці знаходять спільну мову. Фільм «*Serial (Bad) Weddings*» пропонує гумористичний погляд на актуальні соціальні проблеми, такі як упередження, стереотипи та релігійні розбіжності. Він закликає до прийняття та поваги культурних відмінностей. Окрім того, фільм нагадує, що справжнє щастя полягає в здатності знаходити спільне в різноманітності та розуміти один одного.

Список літератури:

1. Allport G. The Nature of Prejudice: 25th Anniversary Edition. Basic Books. 1979. 575 p.
2. Putnam H. The Meaning of 'Meaning'. *Language, Mind and Knowledge*. vol. 7. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1975. pp. 131–193.
3. *Serial (Bad) Weddings*: Movie / directed by Philippe de Chauveron; screenplay by Philippe de Chauveron. 2014. URL: <https://www.imdb.com/title/tt2800240/>
4. Гулівець Н. О. Формування і роль стереотипів в міжкультурній діловій комунікації. *Культура народів Причорномор'я*. 2014. № 217. С. 32–37.
5. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм. Київ. 2013. 300 с.
6. Діалог культур. Україна у світовому контексті : Матеріали перших міжнар. філос.-культурол. читань, Львів, 25–26 квіт. 1996 р. Львів : Каменяр, 1996. 174 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

Hantsiuk T. D., Opar N. V., Huliak K. V. REFLECTIONS OF STEREOTYPES AND ETHNIC PREJUDICE IN CINEMATOGRAPHY (BASED ON THE FILM «SERIAL (BAD) WEDDINGS»)

Intercultural communication has become an integral component of the contemporary globalised world, where the diversity of cultures and nationalities has assumed an increasingly significant role in everyday interpersonal interactions. Nevertheless, despite this progression, stereotypes frequently emerge in the context of intercultural communication, impeding comprehension and effective communication. These stereotypes can be attributed to generalised perceptions of specific cultures or nationalities, leading to the occurrence of misunderstandings. Stereotypes, in turn, create barriers to perception and interaction between people from different cultural backgrounds.

In this study, which focuses on stereotypes in intercultural communication, the movie «Serial (Bad) Weddings» was analyzed. The purpose of the study is to examine the stereotypes manifested in this movie and their impact on intercultural interaction. The film depicts the life of a large family consisting of representatives of different nationalities and cultures: French, Arab, Jewish, Chinese and African. Observing their interactions allows us to identify the stereotypes that the characters face, which, in turn, gives rise to cultural prejudices and misunderstandings. Stereotypes related to national traditions, food, appearance, and other cultural characteristics are the main ones in the film. Based on the analysis, several categories of stereotypes were identified, including stereotypes about representatives of Chinese, Arab, Jewish, African and French cultures, as well as universal stereotypes.

The research indicates that, despite their initial prejudices, the characters gradually establish a shared language and develop mutual respect. This suggests that «Serial (Bad) Weddings» illustrates how stereotypes can impede effective communication and how humour can be employed to address salient social issues, such as

diversity, religious differences, and cultural diversity. The medium of cinema, through its capacity to influence societal perceptions, is becoming a powerful tool for re-evaluating stereotypes and cultivating a more tolerant approach to cultural diversity.

Key words: *cinema, communication, cultural diversity, ethnic stereotypes, intercultural interaction, prejudice, stereotypes.*